

IGECSELEKVŐK KÖNYVTÁRA.

7

A CSALÁDOK VILÁGI RENDJE

HITTANI ISMERTETÉS

IRTA:

BOTH ANTAL

ny. rg. tanár

BALASSAGYARMAT, 1942.

IGECSELEKVŐK KÖNYVTÁRA.

A CSALÁDOK VILÁGI RENDJE

HITTANI ISMERTETÉS

IRTA:

BOTH ANTAL

ny. rg. tanár

BALASSAGYARMAT, 1942.

Jelen dolgozatát a

SZEPLŐTELEN FOGANTATÁS

tiszteletére ajánlja

a szerző

Ez a hittani ismertetés az Apostoli Szék által jóváhagyott, a r. kath. egyház által csálhatatlanul megmagyarázott, az egyházmegye ellenjegyzéseivel hivatalosan kiadott Szentírás szövegén és szellemén nyugszik.

Felelős kiadó: Both Antal

Nyomatott Grünberger Adolf könyvnyomdájában, Balassagyarmaton.

1. Fejezet.

Meghatározás.

A Világi Rend fogalma és pontos meghatározása az egyház által elfogadott, megmagyarázott és hivatalosan kiadott isteni Törvénykönyvből világosan levezethető. E Törvénykönyv a köztudatban és az általános nyelvhasználatban Szentírásnak, Bibliának nevezetik, értelem szerint azonban határozott és elévülhetetlen Törvénykönyv, minthogy Istennek több rendben történt kinyilatkoztatásait, szentséges akaratát foglalja magában. E közkézen forgó könyvben a címet illetőleg egy helyen a következőket olvashatjuk: „Ti is, mint élő kövek épüljétek fel rajta lelki házul, szent papságul lelki áldozatok bemutatására, melyek kedvesek az Isten előtt Jézus Krisztus által.” (I. Pét. 2. 5.) E szöveghez az egyház a következő magyarázatot fűzi: „A hívők mindnyájan összevéve és mindenik magában véve, legyenek élő kövek, azaz olyanok, kikben Krisztustól az isteni szeretet élete vágyon, kik hozzája, rajta épülnek, hogy így véle szent egyességben lelki házat, szent papságot képezzenek, mely a bűnbánat, önmegtagadás, imádság és minden erények áldozatát mutatja az Istennek, s így mivel az áldozat Krisztusban, az ő szellemében mutattatik be, kedves lesz az Atya Isten előtt. Ez értelemben minden keresztény papságot visel, mert úgymond szent Leó, mi mutat úgy a papságra, mint ha valaki Istennek tiszta lelkiismeretet, s a valódi jámborság szeplőtelen áldozatát mutatja be a szív oltárán. Némelyek e *belső papságból* elég esztelenül azt következtetik, hogy nincs szükség *külső papságra*.” (u. o. 7. j.)

Ebből a szövegből és annak csálhatatlan magyarázatából tehát félre nem érthető módon hangzik az egyház tanítása, melynek értelmében van:

- 1) külső papság és van belső papság;
- 2) a külső papságot alkotja az egyházi rend, a belső papságot pedig a Világi Rend;
- 3) az egyházi rend tagjai külön e célra felszentelt papok és a kisebb egyházi rendek; a Világi Rend tagjai pedig a közhívők.

Külön önálló Rend a tisztelendő papság, mely az egyházi szolgálatok számtalan fokozatába sorolva egy szent hierarchiában rendeződik; éppen úgy tehát különálló Rend a közhívők számtalan fokozata, melynek következetesen szintén egy szent hierarchiában kell rendeződnie, mert különben nem

lehet azt sem belső papságnak, sem világi rendnek nevezni, lévén a rend fogalmának nélkülözhetetlen követelménye a rendezés, mely a tagoknak egymáshoz, a külvilághoz és az Istenhez való viszonyát okszerűen pragmatikusan szabályozza, *rendezi*.

Nagyon világosan kidomborodik továbbá az egyház precíz meghatározásából mindkét rendnek jellegzetes közös vonása t. i. az *istentisztelet*, mely mindkét rend létének, önállóságának és működésének alapját szolgáltatja, s egyben megkülönbözteti azt az egyházi rendtől, de egyúttal az államtól is. Az állam t. i. nem istentiszteleti célzattal alakul, ennél fogva nem hivatása a szoros értelemben vett istentisztelet. Ezért nyújtja a lét feltételeit nemcsak az egyházi és a világi rendnek, hanem az istentelenelemeknek is, biztosítva mindegyiknek kivétel nélkül a személy és vagyonbiztonságot. Midőn tehát szembeállításban szólunk vagy írunk az egyházzal és az állammal, az egyház fogalmában bennfoglaltatik mint istentiszteleti tényezőknél, vagyis a külső és belső papságnak összessége, de az istentelenelemek tömege nem sorozható abba, minthogy az éppen az istentisztelet meghíusítására szervezkedik és működik. Világos tehát, hogy a Világi Rend nem egyenlő sem az állami alkalmazottak, sem általában a polgárság fogalmával, ennél fogva egészen másneműek a világi rend céljai és szabványai, és más természetűek az állami polgárság feladatai. De nem egyenlő a Világi Rend a tertiáriusok harmadrendi alakulataival vagy munkatársi intézményeivel, melyek az egyes szerzetes rendek szolgálatában működnek, s melyek voltaképpen a világi rend leértékelését jelentik. Ilyenféle intézkedésnek vagy célzásnak semmi nyoma nincsen az egész kinyilatkoztatásban, mely a harmadrendek lét fogalmát igazolná. Emberi célszerűségi rendszabálynál tehát egyebeknek nem tekinthetők, ám a Világi Rend magasztos fogalmát távolról sem közelítik meg. Nevezetes különbség továbbá az egyházi és világi rend között az, hogy míg az egyházi rendet csak férfiak vehetik fel, addig a világi rendnek tagjai ha nem is mindenben egyenjogú, de törvényes tagjai lehetnek a férfiakon kívül az asszonyok, leányok és a gyermekek is. Éppen ezen oknál fogva, vagyis azért, mert a Világi Rend a családokon épül, és a család magasabb genetikus egységei által tökéletesedik és éri el betetőzését, okszerűen neveztetik a Világi Rend a Családok Világi Rendjének.

Am a legjobban megkülönbözteti egymástól a kétféle rendet magának az alapnak, vagyis az istentiszteletnek lényege, melyet az egyházi tanítás szorgalmasan és következetesen kétfelé oszt, t. i. külső és belső istentiszteletre, értvén külső istentisztelet alatt mindazon cselekmények összességét, melyet a templomszolgálat felőlel, belső istentisztelet alatt pedig mindazt, mit a törvénytisztaság megkövetel. Igaz ugyan, hogy a templomszolgálat is csak egy fejezete a Törvénynek, mégis oly jeles fejezete, hogy a kereszténységnek ugyyszólván minden fe-

lekezetében a templomszolgálat a törvénytisztaságot is magába olvasztja, vagyis a belső istentisztelet rovására tulsúlyra, sőt önsúlyra, mintegy monopóliumra emelkedik a külső istentisztelet.

Ha mindezekhez hozzávesszük még azt, hogy Krisztus egyháza zsidókból és pogányokból áll, mer Ő lebontott minden választófalat e kétféle istentiszteleti típus között; hogy maga az Údvözítő alkotja az egyház ezen lelki épületének tetőzetét, mely a két oldalfalat szétválaszthatatlan egységbe foglalja össze; hogy e lelki épületnek másik két fala az egyházi és a világi rend, melyek által egy zárt és tökéletes lelki épületté alakul Krisztus jegyese, az anyaszentegyház azért, hogy így ebben méltó helyet foglaljon és találjon az istentiszteletnek két lényeges eleme, t. i. a Törvény és az Áldozat; akkor pontosan megfogalmazhatjuk a Világi Rend meghatározását is, melynek értelmében a Világi Rend az a szentség, melyet Isten a belső istentisztelet, vagyis a törvénytisztaság végrehajtására rendelt az Ő lelki egyházában a közhivők által.

Ebben a meghatározásban egyedül a szentség szó kíván némi indokolást, mert némelyeknél aggodalmakra adhat alkalmat, mintha itten egy nyolcadik szentség bevezetéséről lenne szó, holott az alábbi megfontolások szerint ez a szentség egészen természetesen és világosan bennfoglaltatik a hét szentségben; éspedig úgy, amint az az egyház tanításából tisztán kiolvasható. Am ha a szentség a láthatatlan kegyelemnek Istentől rendelt látható jele, úgy a világi rendben a szentség fogalmának mind a három kelléke sértetlenül benne foglaltatik. Midőn u. i. az egyház hivatalos tanításában papságnak nevezi mindkét rendet, okszerűen következik az is, hogy az egyházi rend szentségének egyenrangú tényezője mind a kettő, t. i. úgy az egyházi, mint a világi rend. De eltekintve ezen világos tanítástól, a világi rend szentségét legjobban szemlélteti az az isteni intézkedés, hogy Krisztus Urunk minden szentséget, minden kegyelemszert a világi rend érdekében alapított.

Ezt a célt szolgálja a keresztségtől kezdve kivétel nélkül minden szentség s így természetesen maga az egyházi rend is. Ha tehát ilyen magasra értékelte az Ur a világi rendet, vagyis a közhivők sokaságát; ha a Törvény írásai szerint úgy szerette Isten e világot, hogy egyszülött Fiát adta érte: Akkor kibontakozik szemünk előtt a világi rendnek jelentősége, mert általa az volt kifejezett célja az Urnak, hogy egy szent népet, egy papi országot teremtsen Magának, (5 Móz. 26. 17.) melynek a mindenható Atya, Fiu, Szentlélek Háromsága legyen az Istene, e nép pedig az ő népe és nemzete. Lehet-e tehát elképzelnünk azt, hogy ne legyen szentség a világi rend, melynek minden más szentség szolgálja az ügyét, melynek érdekében történt minden isteni intézkedés és maga az egész megváltás műve, hogy szent legyen e világ s a világi nép, melynek feladata a földet művelni, s e kívánatos földet Isten szolgálatába

hajtani, hogy általa minden ellenségeit a Megváltó lábai szá-
molyává tegye.

Szemléltesse néhány analógia a kétféle rend szoros kap-
csolatát és szentségi jellegét. A házasság szentségében egyenlő
mértékben részesedik a férfi és a nő; lehetetlen azt mondani,
hogy csak a férfié a házasság szentsége, a nőnek nincsen ab-
ban része. Lehetetlen pedig ez azért, mivel az egy házassági
szentségnek szükségszerű tényezője mind a két nem, ameny-
nyiben csak a kettő egyesüléséből áll elő a házasság. Hason-
lóképpen csak a két rendnek vagyis az egyházi és a világi
rendnek kölcsönös közreműködéséből állhat elő az igazi teljes
istentisztelet. A nemességben, a vagyonban egyenlő arányban
osztózik egy atyának mind a két gyermeke, bármily korkül-
önbség választja is őket egymástól; egy rózsának mind a
két hajtása ugyanazon természetű rózsákat hozza világra: ha-
sonlóképpen egy és ugyanazon szőlőtökének, Krisztusnak haj-
tása mindkét vessző t. i. az egyházi rend és a világi rend.

De leghivebben példázzák ezt a viszonyt a harangok. Ha
megkondul az öreg templom nagy harangja, minden hívő lelke
Istenéhez emelkedik és siet a templomba, ha itt van az ideje,
de csak akkor, ha a harang nyelve mindkét oldalt egyenlő
mértékben érintette; ez az egyenletes mélabus kongás már a
pogányokat is áhítatos érzelmekre gerjesztette. Ha azonban
a harang nyelve csak az egyik oldalhoz verődik, a másikat
pedig nem is érinti, akkor a jámbor hívők, de még a hitetlen-
nek is rémülten futkosnak a faluban, hogy hol van a tűz?!
Mert ez az egyoldalú kongatás rosszat jelent, tüzet vagy légi
támadást. Éppen így ha az isteni parancsok nyelve csak az
egyházi rendet érdekli, s ezt a nyelvet a világiak, a közhivők
nem is értik, nem is beszélik: úgy egyoldalú lesz az istentisz-
telet, mely a legnagyobb anyagi, szellemi és erkölcsi károk
idézi elő az egyes emberben és a nemzetek között. Amilyen
sullyal és erővel verődik a harang nyelve a harang egyik ol-
dalához, éppen olyan erővel kell ütődnie a harang másik olda-
lához is, ugyanezen szabály szerint kell a Törvényt kiszolgálni
úgy az egyik, mint a másik rendnek is, vagyis a világinak, melynek
szentségi jellegét annak rövid történeti áttekintése is világosan
igazolja.

2. Fejezet.

A Világi Rend multja és jövője.

Egészen tisztán megfigyelhetjük azokat a változásokat,
melyeket az Ur az egyházi és a világi rend ügyében fogana-
tosított úgy már az őskinyilatkoztatásban, valamint az őszö-
vetségben és az ujjban; szemeink elé tárta az Ur azokat a vál-
tozásokat is, melyeket a hitélet végkifejlődésére tartott fenn
a teremtés Alkotója.

Az őskinyilatkoztatásban u. i. vagyis az emberiségnek az
özönvizig tartó korában még semmi nyoma a papságnak, tehát
az egyházi rendnek, legalább is e korszak leírásai nem emli-
tenek fel olyan nyomokat, amelyekből az egyházi rend léte-
zésére következtetni lehetne. A világi rend azonban már a
teremtés első pillanatától működni kezdett, mi a házasság
szentségének és a birtoklásra vonatkozó parancsok szerzésé-
ben, valamint a nemzedék sorok összeállításában és leveze-
tésében jelentkezett. E világi rendből szálltak fel az első ál-
dozatok füstjei az Ur trónusa elé, és ez a rend termelte ki
azokat a lelkeket, kik kedvesek voltak az Ur előtt, mert meg-
tartották az Urnak minden parancsait. (1. Móz. 6. 23.) Egy ilyen
jellem bemutatásával végződik is ez a korszak, ki átmentette
az első emberiséget a bűn és a víz özönéből az őszövetségbe.
Ebben a hosszú korszakban tehát papság nélkül, egyházi rend
nélkül működött a világi rend, mely a teremtésnek első zsen-
géje volt, minthogy azonban megromlott a papság nélkül mű-
ködő emberiség, büntetése lőn a vizözön.

Az emberiség történetének második felvonásában, midőn
az Ur egy külön népet is alkotott magának, hogy rajta be-
mutassa az őszövetség törvényeit a nemzeteknek, kihozván
ezt a népet az elnyomatás honából a pusztába vezette, hol
megadta számára az őszövetség alkotmányát. Mind ez ideig
azonban ez a nép is csak papok nélkül nőtt fel és szaporod-
t el. Egyetlen egy pap alakja jelenik meg ebben a korban,
de az is a pogány világból, ki előképe lett a krisztusi pap-
ságnak. (1. Móz. 14.) Es amily röviden feltűnt ez a pap,
ép oly hirtelen le is tűnt, s a pátriárkák kora egészen az
Égyiptomból való szabadulásig papok nélkül játszódtott le,
kizárólag a világi rend jegyében. Midőn pedig megadja a zsidó
népnek az alkotmányt, miáltal a nép nemzeti jelleget öltött
magára, először intézkedik az Ur a világi rendről és csak en-
nek megalapítása után hozza az Ur a papi rend alkotmányát.
(2. Móz. 19.) Miután így először kialakította és megszentelte
Isten a világi rendet Mózes által, hogy buzgó teljesítője legyen
az Ur szent akaratának, akkor adta a tizparancsolatban Tör-
vényeinek rövid foglatatát, azután adta a polgári törvényeket,
végül megerősítette a szövetséget. (20-24.) Ezeket követték az
istentiszteletet illető általános intézkedések s csak ezután kö-
vetkeztek a papok felszentelésének szabályai, a sátor felállí-
tásának részletei. Majd a harmadik könyv részletezi a papok-
ról, ünnepekről szóló törvényeket s a különféle áldozatokat
illető rendeleteket.

Tehát az egész népnek, mint istentiszteleti tényezőnek
kettős beosztása kétségtelen és szembeötlő; és pedig először
egy különálló világi rendbe sorolja maga az Ur a nép soka-
ságát, ezután alakítja csak az Ur a papi rendet, mit mi egyházi
rendnek nevezünk. És magában a sorrendben is elősugárzik

az Isteni Bölcsesség, mely mindenben először létesíti az anyagot, a szolgát, hogy reá ruházhassa a szolgálatot. Nem befolyásolja, inkább megerősíti ezt a történeti rendet a sinai hegyen mutatott jelenet, melyben papok is említettek, mert e papok még csak „az elsőszülöttek” kiket az Ur szolgálatára kiválasztott, (2. Móz. 19.) hogy a későbbi szolgálatban papokká szenteltessenek. (1. o. 8. j.) És amint felszenteltettek a papok később, éppen úgy felszenteltettek a nép fiai is ugyanazon Mózes által már előbb, ki maga sem volt pap. Mindezt pedig az Ur egyenes parancsára tevő.

Mindazáltal még e jeles beosztás mellett is, vagyis a világi rendnek a papi rend által támogatott működésében az írott Törvények nyílt parancsai és felügyelete ellenére is megromlott ez az emberiség is, elbukott a kegyelt zsidóság, és bár a legszentebb Szűz testből világra hozta az Üdvözítőt, fel nem ismerte, illetve el nem fogadta Őt, hanem keresztre feszítette és büntetése lőn a nemzetek közé való szétszórás, a gólus, a hontalanság keserű kenyere.

Az emberiség történetének harmadik felvonása az ujszövetség. Az Üdvözítő isteni alakja tiszteletben tartotta a Törvényt, (Luk. 2. 20. j.) mert rendelkezéseinek Magát mindenben alávetette, tehát nem érintette az istentisztelet kettős tényezőjének a világi rendnek és az egyházi rendnek, vagyis a papságnak tagozódását. E tekintetben csupán az a nevezetes ujtás keletkezett, hogy az ujszövetség papsága nem Aron rende, hanem Melkizedekek rendje szerint szenteltetett fel. De még ez a kissé váratlan fordulat sem érintette a világi rend alkotmányát, legalább nincs semmi olyan intézkedés, mely a világi rend jelentőségét csökkenteni látszanék, sőt inkább az ujszövetségi kegyelem kiáradása mindenben elősegíteni kívánja a kereszténységben a Törvény könnyebb megtartását, hogy az ne véres teher, hanem szelid, könnyű iga legyen az Isten fiainak nyakán. Hogy mégis a kereszténységben a világi rend csaknem teljesen visszafejlődött és nemcsak jelentőségét, hanem még pusztá fogalmát is угyszólván a felismerhetetlenségig elvesztette, annak sokféle oka közül azt a legtermészetesebbet hozzuk fel, hogy a kereszténység főként a pogány népekből nyerte tagjait, mert a zsidóság elenyésző csekély számban csatlakozott hozzá. A pogányokról pedig világosan megírta a pogányok apostola, hogy őket a Törvény hiánya jellemzi, (Róm. 2. 14.) vagyis pogányok azok, kiknek nincsen írott Törvényük, hanem az észbe és a szivbe írott természeti törvényeket követik. Minthogy pedig a világi rend lényege éppen a Törvényszolgálatban áll, világos, hogy ilyen lelki adottság mellett a törvényszolgálatnak, vagyis a világi rendnek önmagától el kellett sorvadnia.

De bármennyire is megerősödött az egyházi rend, bármennyire is káprázatos lett a külső istentisztelet szertartá-

sainak fénye úgy, hogy szinte egyeduralomra jutott az istentiszteletben az egyházi rend; ez az emberiség is elbukott a kommunizmusban és ami már ezután következik abból, az semmi más, mint egyszerű felszámolása az egész kereszténységnek, (Jel. 11. 17 20. 7.) hogy az anyaszentegyház újra és utoljára eltiportassék, mint ezt a körülményt az ószövetség írásai az ujjakkal egybehangzóan előre bejelentették. Krisztus idejében u. i. a zsidók közül csak nagyon kevesen csatlakoztak hozzá, ellenben a pogányok vétettek fel a kereszténységre; ennek vége felé megfordított eset következik be, mivel a kereszténységre tért népek visszatérnek a pogányságba egész tömegeikben és csak elenyésző csekély rész marad hű az Emberfiához, (Joel 3. 3 j.) E hitéleti meghasonlásnak azonban igen szigorú büntetése van, mivel a visszasüllyedt pogányok erkölcsi állapota sokkal alacsonyabb szinten fog mozogni, mint az őspogányságban maradt népeké (V. Móz. 28. 28.) azért szigorubb is lesz a büntetésük, mert a tömegörülésbe esett népeket az Isten elemi erőkkel lesz kénytelen megsemmisíteni t. i. tűzzel és jéggel, (Ezek. 38. 22.) hogy ki ne irtsák az emberiséget az utolsó szál emberig. (Mát. 24.) Nyilvánvaló a bukás oka is, mi abban áll, hogy a kereszténységben a belső istentisztelet rovására a Törvény keretein tulfejlődött a külső istentisztelet, vagyis a kevésbé fontos rész elnyomta a fontosabbat és így Isten akaratának teljesítése körül súlyos mulasztások következtek be.

E hitéleti katasztrófa után, mely legkegyetlenebb valamennyi között, következik az emberiség negyedik korszaka, a messiási idők igazi lelki élete, melyben kézzelfoghatóvá lesz a Megváltás művének teljes áldása. És ennek a kornak, melynek már nem lesz semmi ellensége, s melyet nem fog megzavarni többé semmi emberi tökéletlenség és ördögi ravaszság, ennek lelkes magasztalásától szintén hangosak az ó és az ujszövetség összes írásai. Ezt az időt a leghivebben jellemzi az a mesteri ecsetvonás, hogy az emberek nem fognak többé ártani egymásnak és nem fognak öldökölni többet Izrael szent hegyein. (Iz. 15. 25.) Mikor eltelik az egész föld az Ur ismertetével, mint a tenger zuhogó árával és ennek következtében minden nyomor és az agítátorok népboldogító ígéretei, mert mindenki boldogan élvezi istenes munkájának senkitől meg nem irigyelt gyümölcseit. A világi rend szempontjából azért felettebb jelentős e korszak leírása, mert a jövődölések reflektorainak sugarai mellett azt lehet leolvasni az eljövendő idő egének csillagaiból, hogy megszűnik, helyesebben mondván az egyházi rend beolvad a világi rendbe, mert többé nem is lesz szükség különálló papságra, mert a világi rend minden tagja kezdve a legkisebbtől a legnagyobbig, (Zak. 12. 10.) telve lesz a Szentlélek összes ajándékaival és megvalósul a szent nemzetiség papi országa, melyet nem fog többé senki össze-

zavarni a papok országával. Megszűnnek a kegyelemszerek, mert mindenki egyénileg fogja birni a kegyelem áráját, megszűnik a tanítás szükségessége, (Iz. 11. 9.) mert mindenkit maga az Ur tanít és vezet az Ő utjain az Ő világosságában. (Csel. 2. 17.) Ennek a kornak bevezetése az emberek általános megtérése, mi maga után vonja az őspogányok tömeges és általános megtérését, miután t. i. a pogányságból a kereszténységre felvett népek özöne, a kommunizmusba való visszasülyedés után az Istentől megsemmisített. Minthogy tehát a földön nem marad más hátra csak a törvény népe és őspogányság, e kettő megtéréseben egyesülni fog az egész emberiség a szeplőtlen és tiszta istentiszteletben Törvény és Aldozat egyesülése és egyesítése által. Ennek az istentiszteletnek kebelén végül egyesülni fog a világi rendben tökéletességre jutott egyházi rend is. Ez az Isten országa, melyért naponkint szoktunk imádkozni mondván: „Mi Atyánk!.. jöjjön el a Te országod!” Hogy pedig ez után sóvárog az emberiség, a kereszténység epedő lelke, világosan mutatja, hogy ez az ország még nem érkezett meg a kereszténységben, különben nem kellene érte többé imádkoznunk, ha a valóságban itt lenne már közöttünk.

Összegezve e fejezet fejtegetéseit azt kell mondanunk, hogy:

1) Eredetileg az emberiség csupán a világi rendben élt és működött; de megromlott az emberiség, és büntetése lőn a vízözön.

2) Az ószövetségben az emberiség a világi és a papi rend együttműködésében élt és dolgozott; de megromlott ez az emberiség is és büntetése lőn a nemzetek közé való szétszórás, a haza és az oltár megsemmisítése.

3) Az újszövetségben az emberiség a Világi Rend háttérbe szorulásával a törvényszolgálat nélkül vélte az istentisztelet nagy feladatait megoldani; de megromlott ez az emberiség is, elbukott a kommunizmusban és büntetése a tűzözön.

4) Végre ezen próba után újra feléled az emberiség, és Isten visszaadja neki a teremtésben alkotott tisztult ábrázatát, és a Világi Rend eredeti ábrázatában felolvad a papi rend, hogy az Isten közvetlen vezérlete alatt szolgálja Urát és Istenét az emberiség a messiási korszak teljes áldásaiban. Ennek a kornak boldog életét részletesen ismertetik az ó és újszövetség látnoki jelenségei.

3. Fejezet.

A hatáskör.

Az egyházi tanítás pontosan meghatározza úgy az egyházi, mint a világi rendnek hatáskörét, és ebből a tanításból is világosan elétűnik a kétféle istentiszteleti tényezőnek kü-

lönálló, egymással fel nem cserélhető jellege, szerepe, erkölcsi egyénisége. Midőn u. i. a már egyszer idézett helyen az apostoli egyház az egyházi rendet *külső és belső papságra* osztja, (1. Pét. 2. 7. j.) ezzel egyuttal kijelenti azt, hogy az egyházi és a világi rend egyenrangú tényezője az istentiszteletnek, vagyis más szóval a világi rend éppen olyan egyházi rend, mint a külső papság. Ez pedig természetes is, ha figyelembe vesszük az egyház tulajdonképpeni értelmét és jelentését, (Csel. 9 28. j.) mi az egyház értelmezésében annyi, mint gyülekezet: ennél fogva minden gyülekezet, mely Isten nevében és tisztelete céljából jön össze, egyháznak nevezhető, mint ahogyan tényleg neveztetik is. Így a zsidóság felfogása szerint legalább tíz férfiúnak ilyen természetű társasága egyháznak, hitközségnek nevezetik. Világosan mutatják ezt a felfogást mind a három szent nyelv idevonatkozó szavai, kifejezései. Görögül u. i. az egyház neve ecclesia, latinul ugyanez; ez a szó pedig annyit jelent, mint összehívott társaság, gyülekezet. Ugyanezt jelenti a zsinagóga, mi ugyancsak a gyülekezetre alkalmaztatik. Ezt jelenti a héber kahal szó is. Ennél fogva a szent sátor, a zsinagóga tulajdonképpen gyülekező és találkozó helye a Törvény népének, hol a törvényszolgálat ügyei megbeszélés, tanácskozás tárgyát képezték és képezik ma is.

Ezt a gyülekezetet az egyház két részre osztja t. i. tanító és hallgató, másként tanuló, helyesen cselekvő végrehajtó egyházra osztja. (1. Tim. 3. 25. j.) Ennek az egyháznak két oldalfalát, vagyis a zsidókat és pogányokat az anyaszentegyház épületének fő szegletköve, maga Jézus Krisztus tartja össze. (Ef. 2. 25. j.) Ebben az egyházban „a tanítói hivatalt Jézus anyaszentegyháza Péter alatt egybegyűlt főpásztorainak adja át” (Mát. 28. 23. j.) Ha tehát ezen csalhatatlan tanító által meghatározott fogalom szerint az anyaszentegyház a zsidók és pogányok összessége és ebben a *tanítói hivatal* az egyházi rendé, vagyis a külső papságé, akkor nyilvánvaló, hogy a *végrehajtó hatalom* a világi rendé vagyis a belső papságé, mi egyébiránt Krisztus szavaiból is elemi erővel következik, ki mondá: „Ki az én igéimet hallja és azokat teljesíti, hasonló a bölcs emberhez, és mindaz, ki az én igéimet hallja, de azokat nem teljesíti, hasonló lesz a bolond emberhez. (Mát. 7. 24.) Ebből következik, hogy három mozzanata van az istentiszteletnek, u. m.: 1. az Ige, 2. a hallás, vagyis az igehallgatása, 3. az Ige teljesítése. Halljuk tehát az igét a tanító egyháztól, és teljesítjük az igét a cselekvés által a cselekvő egyházban, vagyis a világi rendben. Ugyanez az eredmény jön ki Krisztus Urunk végrendeletéből is, midőn azt mondja tanítványainak: „Elmenvén tanítsatok minden nemzeteket... megtartani mind, amiket parancsoltam nektek.” (Mát. 28. 19.) Ennek a rendelkezésnek pontosan ugyanaz a hármas mozzanata van, mint az előbbinek: 1) az Isteni parancs, vagyis az Ige; 2) a tanítás; 3) a megtartás. Más valami tehát az Ige, a pa-

rancs, más munka a tanítás és egészen más a megtartás. Három egyéni jellegű tényező mind a három, t. i. az Ige, az Ige-tanítás és az Ige cselekvése. Ugyanezt követeli az apostol modván: „Legyetek pedig az igének cselekvői és nem csak hallgatói, megcsalván magatokat.” (Jak. 1. 22.)

Világos tehát, hogy egy az egyházi rend szentsége éppen úgy, mint egy a házasság szentsége; de miként ennek két egyenrangú tényezője van u. m. a férfi és a nő, szintazonképpen az egyházi rend szentségének is két tényezője van u. m. a Papi Rend és a Világi Rend. Csak e kettő egyesüléséből áll elő az igazi és szeplőtelen istentisztelet, melyben a belső részt nem a hívők alaktalan tömege, hanem a Törvény szabályai szerint határozott formába öntött Világi Rend szolgáltatja.

Hogy pedig ez az összehasonlítás nem pusztá analógia, hanem sokkal több annál, mutatja az apostol szava, melynek értelmében a házasság *nagy titok*; (Ef. 5. 32. 33. j.) az egyház tanítása szerint pedig azért nagy titok a házasság, mivel jelképe annak a belső viszonynak, mely Jézust, a Megváltót az ő tiszta jegyeséhez, az anyaszentegyházhoz fűzi. Egyébiránt az ószövetségi írásokban az Istennek az Ő választott népéhez való viszonya nagyon gyakran adatik úgy elő, mint a férjnek feleségéhez vagy szerelmeséhez való viszonya, vagyis mint általában a házastársi viszony. (5. Móz. 32. 15., Jer. 3. 8., Ezek. 16. j.) Ha tehát az Istennek az egyes lélekhez, valamint az egész anyaszentegyházhoz való viszonya egyenlő a házastársi kapcsolattal, nagyon természetes, hogy ennek a szentségi viszonynak egyenlőjogu birtokosa úgy a világi, mint a papi rend.

Ezek kétségtelen és hű megállapításai a csalhatatlan anyaszentegyháznak, ennél fogva kétségtelenül kidomborodik az autentikus tanításból úgy a *tanító egyháznak*, mint a *cselekvő egyháznak* isteni intézménye, lévén a tanítás a külső papságnak legfontosabb szerepe, a cselekvés ellenben a belső papságnak, vagyis a világi hívek közönségének elvitázhatatlan kötelessége és hatásköre. E kétféle, és hatásköreiben össze nem zavarható isteni intézménynek megjelölésében is ilyen határozott nevet jelölt ki a törvény, a tanító egyházat papi rendnek, a cselekvő egyházat ellenben világi rendnek keresztelvén el. E műkifejezések pontos megfigyelését azért kell különösen hangsúlyoznunk, mert az egyházi rend kifejezése mellett könnyen annak a látszatnak eshetünk áldozatul, mintha a világi rend nem tartoznék az egyházhoz oly szorosan, mint az egyházi rend, holott a Törvény meghatározásai szerint a világi rend működése, vagyis a törvénytisztelet az istentiszteletnek *fontosabb része* a templomszolgálatnál! (Jer. 7. 24. j.) Hogy pedig hová vezet a világi rend ilyen felfogásának és alkalmazásának mellőzése, (Oz. 6. 10. j.) legjobban kiténik a pogány világ vallási életének fejlődéséből, hol az írott törvény hiánya miatt a törvénytisztelet szükségszerűen háttérbe szorult vele egyetemben természetesen a világi rend is, ezzel kap-

csolatosan annál inkább előtérbe nyomult a pogány papság domináló szerepe, mely az istentiszteletet a templomszolgálat külsőségeibe szoritotta össze; ennek következtében e világi rend vagyis a hívők közönsége profanizálódott, és lett belőle a vulgus profanum, melyet a költő gyűlöletre és megvetésre méltónak ítelt. És nem minden ok nélkül, mert az a tömeg, mely a külső istentiszteletnél statisztia szerepet töltött be csupán, azután pedig, midőn elhangzott a flamenek és pontifexek szava: „Ite! Plebs missa est!” szétoszlott az agorákon és fórumokon céltalanul, természetesen csak szenvedélyeinek és tévedéseinek rabjává lett.

Ebből a vulgus profanumból alakul ki végtére az a szentirási vadállat, mely a Jelenések látnokát sokat foglalkoztatja elragadtatott látomásaiban, (Jel. 22. 16-26.) mert ez a vadállat kinezza az emberiséget utolsó idejében, s mindezekért még istentiszteleti imádást is követel magának, különben megöli mindazokat, kik ezt az imádást megtagadják, vagy nem yezik fel a vadállat bélyegét. Nagy jelentősége van tehát az Üdvözítő szavának is, midőn szánakozását fejezte ki a tömeg sokasága felett, és midőn visszautasított a tömeg részéről jövő minden tetszésnyilvánítást, sőt magát a királyságot is. Azért minden intézkedése az egyén lelkének szól s egyenkint keresi eltvedt barátokait, a bűnösöket. Apostoli kedvű tömegek fogalma teljesen ismeretlen a szentírásban és idegenszerű attól.

Mily más ezzel szemben a Törvény népének lelki fejlődése, mely még abban a korban is meg tudta kedvességét tartani az Isten előtt, midőn az áldozatot elvesztette, és évezredek keresztül csupán a Törvény fanatikus követése és cselekvése által maradt meg a választottságában, hogy átvegye a pogányságba visszasüllyedt keresztény népektől az Áldozatot, melyet azok a törvénytisztelet elhanyagolása következtében elvesztettek. Ezért szükséges nekünk; kik a kereszténységben, illetve az Isten fiainak sorában meg akarunk maradni, különös figyelmet szentelni a Világi Rendben megjelölt törvénytiszteletnek, máskülönben mi is feltétlenül elveszünk, midőn a világi rendbe sorolt közhivők sokaságából a Törvény öntudatos és önértékes cselekvői helyett kialakul a misera plebs et contribuens, mire már eddig is megdöbbentő tünetek jelentkeznek lépten nyomon a társadalmi életben. A világi rend nélkül a közhivők tömege egyszerű vulgus profanum lesz a kereszténységben is, mi volt a pogányságban.

A papi rend hivatása a tanításon kívül a kegyelemszerek elosztásában áll és mindabban, mi a külső istentisztelet ellátásához tartozik; ezt a munkakört a tanító egyház egyszóval templomszolgálatnak nevezi. Hogy mily hajsál pontossággal körvonalozta maga az isteni Mester a kétféle istentisztelet szolgáinak hatáskörét, mutatja az a kijelentése, melyet apostolaihoz intézett mondván, hogy azoknak kik Mózes székén ülnek beszédét tartsák meg, de cselekedeteiket ne kövessék.

És amit mondott a Mózes székén ülőknek, csak azt mondhatja a Melkizedek székén ülőknek is; vagyis a Mester nem kíváncsi a külső istentisztelet szolgálóinak cselekvésére, mert övék a tanítás mestersége, viszont nem kíváncsi a belső istentisztelet szolgálóinak tanítására, mert övék, az ő hivatásuk a Törvény cselekvése. Azért ma is úgy vagyunk vele, ha az egyházi szolgáló botlanak, mentegéjük őket, szemet hunyunk a gyarlóságok felett, mert hiszen ők is csak emberek.

Még nyomatékosabban fejezi ki az egyházi, helyesen papi rend hatáskörét az Üdvözítő azon intézkedése, midőn megtiltotta tanítványainak, mint az elkövetkezendő papi rendnek, hogy világi ügyekbe keveredjenek s hogy anyagi hasznokra törekedjenek. Ez a szellem ugyan már az ószövetségben is irányadó volt a papságra nézve, mert Isten megtiltotta a kohánitáknak, hogy részük legyen a földosztó. kódásban, hogy az ő egyedüli sorsuk és birtokuk az Isten legyen maga. Az ószövetség tehát a templomi áldozatokban való részesedés által gondoskodott a papok testi ellátásáról. S mint mindenben, úgy ebben a kérdésben is az Üdvözítő az ószövetség intézkedéseit még tökéletesebb szellemben adta vissza az újban. Innét ered egyébként e kétféle rendnek elnevezése is a görögben, mely kléros szótól (sors) származtatja a klerikusokat, vagyis a papokat, míg a laos szótól (nép) a laikusokat, vagyis a közhivőket. Ez azonban csak elmosódott megjelölése annak a fogalomnak, melyet a Törvény a Világi Rend magasabb kifejezésével illet. E kétféle hatáskör önállóságát érezték és kifejezték az apostolok is maguk, midőn a hívők szaporodásával anyagi gondjaik is megnövekedtek, úgy hogy elvonta őket tulajdonképpen hivatásuktól, (Csel. 6. 2.) akkor így szóltak egymáshoz és hiveikhez mondván: „Nem illő nekünk elhagynunk az Isten Igéjét, és az asztaloknál szolgálnunk.” Ezzel nyilván kijelentették azt, hogy hivatásuk a templomszolgálat, a világi szolgálatra ellenben megfelelő férfiakat és nőket választottak és e világi szolgálatra fel is szentelték őket, nyilván kifejezve azt, hogy e világi ügyek intézése a Világi Rendet illeti, nem pedig a papi rendet. Így azután minden a Törvény szellemében rendeződött el, hogy a papi rendben levők az imádságban és az ige szolgálatában legyenek foglaltatosak, (U. o. 6. 6.) a Világi Rendben levők viszont a törvény szolgálatában szorgalmatoskodjanak. Ime világos bizonyítékai ezek a kereszténység első alapvetéseinek, melyek félre nem érthető módon tárják elénk az egyházi rendnek kettős tagozódását: külön a papi rendet és külön a Világi Rendet.

Midőn az Ur népének alkotmányt adott, a papi rend előtt alapítván a világi rendet, célját és hatáskörét ezekkel a szavakkal teszi az Isten tudatossá: „Mózes pedig fölméne az Istenhez, és az Ur szólíta őt a hegyről és mondá: Ezeket mondj Jákob házának és hirdesd Izrael fiainak: Ti magatok láttátok, miket cselekedtem Egyiptommal, mint hordoztalak ti-

teket sasok szárnyain és magamhoz felvettelek. Ha tehát az én szavamra hallgattok és szövetségemet megtartjátok, tulajdonommá lesztek nekem minden népek között, mert az egész föld az enyém. És ti nekem *papi ország és szent nemzet* lesztek.” (2. Móz. 19. 3-6.) Vagyis „ti egész szolgálatomra szenteljétek magatokat, mintha mindannyian papok és nekem felszentelt személyek volnátok.” Izrael népének előképül kellett szolgálnia azon szentségre nézve, mellyel a keresztényeknek birniok szükséges, és azon papságra nézve, melynél fogva lélekben minden keresztény egészen köteles magát Istennek feláldozni. (U. o. 3. j.) Ezek az apostoli szent Széknek tulajdon szavai, melyekben tökéletesen bennfoglaltatik a Világi Rend egész léte, rendeltetése, szentsége és programja. (1. Pét. 2. 9.) Ugyanez a Lélek szól János apostol írásából is mondván: „Kegyelem nektek és békeség... a Jézus Krisztustól... ki bennünket szeretett és megmosott bűneinktől az Ő vére által és minket királysággá és papokká tett Istennek és az Ő Atyjának; dicsőség neki és uralom mindörökkön örökké. Amen. (Jel. 1. 6.) Vagyis engesztelő halála által... megszerezte nekünk a kegyelmet, mely által megtérhetünk és azontul a vétectől őrizkedhetünk. E szavakból tűnik ki a keresztény ember viszonya Istenhez; Jézus akar bennünk, mint az Ő országában uralkodni és ez által minket királyokká tenni. Ez megtörténik, ha neki hűséggel, engedelmisséggel és szeretettel hódolunk. Ő Istennek, az Ő Atyjának papjaivá tesz minket, hogy magunkat és mindenünket neki feláldozni készek legyünk. (U. o. 15. j. 16. j.)

Nyilvánvaló, hogy e szavak nem az egyházi, helyesen a papi rendhez intézvék, hanem a világi közhivőkhöz, s e szavakat csak a *Világi Rend hierarchiájában* lehet megvalósítani igazán, éppen úgy, mint a templomi szertartási szolgálatokat a papi rend hierarchiájában. Hogy pedig határozott szükség van egy külön Világi Rend hierarchiájára, legjobban igazolja az apostol tanítása, (1. Kor. 12.) melyben felsorolja a Szentlélek különféle ajándékait, hogy mindenki a neki adott kegyelem szolgálatában maradjon; igazolja továbbá és nyomatékosabban az az isteni ígéret, hogy ez ajándékokat még nagyobb mértékben ki fogja árasztani a Szentlélek a világi közhivőkre az idők járásában. (Csel. 2. 17.)

Ezt a helyzetet és kívánalmat hangsúlyozottan előadta egyébiránt maga a kegyes Üdvözítő ezen szavaival: „Elmenvén pedig tanuljátok meg mit tesz az, irgalmasságot akarok és nem áldozatot.” (Mát. 9. 11.) E szavakhoz egyházunk a következő csalhatatlan magyarázatot fűzi: „Vagyis Jézus mondani akarja: én az emberszeretet cselekményeit eléje teszem a csupán külső istentiszteletnek. Mivel Isten a szeretet cselekedeteit többre becsüli a külső istenszolgálatnál, azért viseltetem szeretettel a bűnösök iránt. Hogy Jézus a külső istentiszteletet nem vetette meg, bebizonyította azáltal, hogy a mózesi törvénynek magát mindenben alája vetette.” (U. o. 14. j.) Határo-

zattan kidomborodik tehát e szavakból az istentisztelet kettős jellege, melyben a külső részt ellátja a külső papság, a belső részt pedig a belső papság, vagyis az összes közhivók külön és összesen, mi a Világi Rend törvényének deklarálása. Ha még ehhez hozzávesszük azt, hogy a belső istentisztelet, vagyis a törvényszolgálat a fontosabb rész, minthogy többre értékeltetik az Istentől, mit Krisztus Urunk is határozottan kijelentett, az anyaszentegyház pedig ebben a szellemben megmagyarázott: akkor semmi kétség sem fér ahhoz a követelményhez, hogy a Világi Rendnek még kézzelfoghatóbban és szemmel láthatóbban kell működnie, mint a pápi rendnek.

Elszorul az ember szíve, ha végig gondolja a lelki életnek az Irásokban annyiszor megismételt és megmagyarázott helyzeteit, hogy mindezek ellenére is a veszélyekre vivő utat választottuk és nem azt, miből a népek és nemzetek jó dolga és boldogulása függ; hiszen már az őszövetségben, a kezdet kezdetén világosan kijelentette az Ur: Nem szólottam én atyáitoknak az égő és egyéb áldozatok felől, hanem azt parancsoltam nekik: Halgassátok az én szómat és járjatok mindazon uton, melyet nektek parancsoltam, hogy jó legyen dolgotok. (Jer. 7. 23.) Ennek a versnek jelentése pedig az egyház értelmezése szerint az, hogy az áldozat iránti rendelkezések csak később adattak, miután Izrael fiai az Istennel kötött szövetséget megszegték. *Először és mindenek előtt* a tizparancsolat megtartását kötöttem szívökre... Egyébiránt az áldozati szolgálat a főnebbi helyen nincs elvetve, hanem csak utána téve a földolognak, mi a törvényszolgálat; mert a héber szólásmód szerint, ami mellékdolog (t. i. a külső istentisztelet) összehasonlítva a földologgal (törvényszolgálat) többször adatik úgy elő, mintha nem is lenne kötelező. Pl. irgalmasságot akarok és nem áldozatot, vagyis az irgalmasságot előbbre teszem az áldozatnál. (u. o. 7. 24. j., Oz. 6. 6., Mal. 1. 3., 1. Kir. 15. 22, Luk. 14. 26., Mát. 10. 37., 12. 8. j., 9. 24. j., 23. 26. j.)

Összegezve e fejezet fejtegetéseit, a következő tételek állapíthatók meg:

1) A parancsok megtartása a törvényszolgálat; az áldozati szertartások nevezetnek templomszolgálatnak. Egész röviden kifejezve e tétel így is mondható: az istentiszteletnek két szerves alkatrésze van u. m. a Törvény és az Áldozat.

2) A törvényszolgálatra alapította Isten a Világi Rendet, a templomszolgálatra pedig rendelte Isten a Pápi Rendet.

3) Először hozta létre Isten a Világi Rendet és csak azután a Pápi Rendet.

4) A törvényszolgálat fontosabb része az istentiszteletnek és előbbrevaló, mint a templomszolgálat külső szertartásai, ennél fogva a Világi Rend szerepe fontosabb és előbbrevaló, mint a Pápi Rend szerepe.

5) Ebből nem következik, hogy a Pápi Rendet elvessük, hanem következik az, hogy a Világi Rendet kiépítsük úgy, mint

azt a Törvény rendel; mint ezt az Üdvözítő is kijelentette, hogy az egyiket nem szabad elhanyagolni, a másikat pedig meg kell cselekedni.

6) A Világi Rend hatáskörébe tartoznak a nemzeti, szerzési és védekezési munkák összes részletkérdései, hogy az élet minden feladata az isteni Törvények értelmében és szellemében intéztessék el. A Pápi Rend hatásköre viszont a templomszolgálat összes részleteire terjed ki, mint azt a Törvény pontosan körülírja.

4. Fejezet.

A törvényiskola.

Minden elfogulatlanul szemlélődő és gondolkodó ember ellenőrizheti az előbbi fejezetekben összegezett tantételek igazságát és valódiságát abban a tekintetben, hogy ezek kivétel nélkül mind az anyaszentegyház hivatalosan jóváhagyott és kiadott alapokmányának, az u. n. Szentírásnak nevezett Törvénykönyvnek magyarázatain és rendelkezésein alapszanak és abban bírnak isteni eredetüket. Ha tehát ezen csalhatatlan egyházi tanítás szerint a Világi Rendnek a törvényszolgálatot tűzte ki Isten hivatásául és feladatául, akkor minden istenfelő embernek legfőbb érdeke és kötelessége behatóan foglalkozni saját elhatározásából és hatáskörében a törvényszolgálat lényegével és részleteivel, mert máskülönben nem töltheti be világi állapotának rendeltetését, hanem céltalanul és bizonytalanul bolyongja át földi életének korát úgy, mint az apostol azt mesteri módon ecseteli mondván, hogy mint a habzó kisdedek ide-oda hányatnak a Törvényt nem ismerő és nem teljesítő emberek a tudomány mindenféle szelétől. (Ef. 41. 14.) E fejezetben röviden át fogjuk tekinteni azokat az elveket, melyeket a törvényszolgálat céljából szemünk előtt kell tartanunk.

Általános érvényű tétel, hogy minden szolgálat az ismereten és a cselekvésen nyugszik, ennél fogva a törvényszolgálatnak is e kettőt kell magában foglalnia, különben tökéletlen lesz a szolgálat. A törvényszolgálat tehát két részből áll, u. m. egyik a Törvény tanulása, a másik a Törvény gyakorlása, nem mintha ezek egymás nélkül is létezhetnének, hanem úgy fogva fel e két rész szerepét, mint egy munkának egyenrangú két segédeszközét, mivel már a tanulás magában véve is törvényszolgálat, viszont minden törvényszerű cselekmény egyúttal fontos tanulmány tárgya is. E kettős mozzanat jellemzi tehát az egész törvényszolgálatot. Mindazonáltal más dolog tanulni és más dolog a tanultakat végrehajtani; időt és fáradságot kell szentelni mindkét munkára, ha tökéletes törvényszolgálatot kívánunk az Urnak szentelt áldozatul bemutatni.

A tanulás feltételezi továbbá a *tanítást* is, kivált abban a korban, midőn az ember még nem alkalmas az autodidaxisra, az önművelődésre. Ennél a pontnál azonban figyelniünk kell arra, hogy a Világi Rend hatáskörsértést ne kövessen el a papi rend kárára, minthogy az előbbi fejezetekben kifejeztük azt a tantételt, hogy a tanítás szigorúan a papi rend jogköréhez tartozik. Minthogy azonban az is megállapítást nyert az egyház álláspontjában, hogy e tanítás a templomszolgálat keretébe tartozik, nyilvánvaló, hogy a papi rend tanító foglalkozása egyáltalában nem zárja ki a világi rend tanítói működését, sőt ez hatásosan támogatja a tisztelendő urak szellemi fáradozásait. Más dolog u. i. a tanításra tanulni, és egészen más dolog a cselekvés céljából tanulni, mint ez már az atyák mondásaiban is megállapítást nyert az ószövetségben. Világosan meg van itt említve, hogy „aki a végett tanul, hogy tanítson, annak sikerülni fog tanulni és tanítani; aki pedig a végett tanul, hogy a szerint cselekedjék, annak sikerülni fog tanulni és tanítani, a parancsolatot megtartani és teljesíteni.” (R. Jismael.) Az egyszerű józan ész megköveteli tehát a Világi Rendtől a tanítást, illetve biztosítja számára ezt a jogot, melyet a Törvény egyébként tétélesen el is rendel akkor, midőn a szülők kötelességévé teszi, hogy gyermekeiket Isten parancsaira tanítsák és őket ezek megtartásának tudományában bevezessék. (5. Móz. 4. a.) Ugyanezt a kötelességet, a Világi Rendnek ezt a jogát az újszövetségben az anyaszentegyház is a törvénykönyv számos helyén megismétli. A Törvény tanulás, tanítás és gyakorlás nagymesterei pedig figyelmeztetnek arra is, hogy: „Jó, ha a Törvény tanulmányozása világi foglalkozással egyesül, mert e kettős fáradozás felejteti el az emberrel a bünös gondolatot.” (R. Gamálie.) Anyaszentegyházunk pedig így fejezi ki ugyanezt az igazságot, hogy a valódi bölcsesség nem magában a tudásban, hanem a tudással párosult cselekvésben áll.” (Kol. I. 11. j.) minek ószövetségi változata úgy hangzik, hogy a tudatlan nem lehet igazán jámbor. (Hillél.)

Ugy a bölcsesség, mint a jámborság elnyerése céljából feltétlenül szükségünk van a törvényiskolára, hogy 1. megismerjük magukat a parancsolatokat és az egész törvénykönyv szövegét és szellemét, 2. hogy tudatosan, okszerűen képesek legyünk a törvény minden részletét megcselekedni úgy, mint azt maga az Üdvözítő is kívánja, hogy megtegyük mind, mit ő parancsolt vala nekünk. A Törvény iskolája viszont ismét két részre osztható, 1. családi iskolára, és 2. nyilvános iskolára. A családi iskolában tanító mesterek a szülők, és pedig úgy az apa, mint az anya, kiknek idevonatkozó kötelességeit különösen kihangsúlyozza az egyházi tanítás. E tekintetben a vezető szerep a családfőt illeti, de jelentős feladatok hárulnak az anyára is, melyeket az egyházi magyarázat ezekkel a szavakkal fejez ki: Nem engedem meg az asszonynak, hogy tanítson a gyülekezetben, sem hogy uralkodjék férjén, hanem

hogy csendességben legyen; azonban üdvözölni fog a fiak születése által, ha t. i. magzatát nemcsak testileg, hanem lelkileg is fogja szülni, vagyis isteni módon a Törvény szellemében nevelni. Miután az apostol, az asszonyt eltiltotta a tanítástól a nyilvánosság előtt, azzal kárpótolta őt, hogy szavát meghagyta a családban gyermekeire nézve, hogy azokat keresztény módon, vagyis az Isten Törvényeiben nevelje. Ez az asszony legszebb hivatása s ezzel természetes kötelessége is, hogy gyermekeit ne csak a világnak szülje, hanem az Istennek nevelje; ez legyen az ő legfőbb foglalkozása. (1. Tim. 2. 12.) Máshol ugyanezt a kötelességet a következő szavakkal fejezi ki az egyházi tanítás: midőn a Szentlélek az írásokban többször inti a gyermekeket a szülők tanításának követésére, feltételezi azt, hogy a szülők a religiót tisztelik és gyakorolják, (Péld. 6. 16. j.) és nincs fontosabb ügyük, mint gyermekeiket az Isten Törvényeiben oktatni és nevelni, és a Törvény számos más helye intézkedik a családi iskolázás részleteiről; ennek az iskolatípusnak tanítványai a gyermekeken kívül a cselédek, háztartási alkalmazottak, és mindazok, kik abban időnként megfordulnak, tehát a jövevények és vendégek.

A közös nyilvános iskolákban az oktatást már csak tanultabb törvényismerő *férfi* végezheti, minthogy a Törvény eltiltja a nőt a nyilvánosság előtt való tanítástól, lévén a nőnek, az anyának egészen más hivatása és kötelessége a tanításnál, s egyáltalában a nyilvánosság előtt való szereplésnél, ez pedig a családi szentélynek kiszolgálásában áll a törvény parancsai szerint. Minthogy pedig e tekintetben járatlanok lányaink és asszonyaink; férfaink viszont kellettne engedékenyebbek, úgy is néz ki keresztény társadalmunk, hogy nem lehet benne ráismerni a Törvényben lerajzolt Isten népére. Különleges módszer és részletes tanterv s tanmenet szükséges arra, hogy egy ilyen nyilvános törvényiskola sikeresen elérje célját, mi abban áll, hogy minden törvénytisztelő ember Krisztus érületét és cselekvését egészen magáévá tegye, hogy ezáltal bennünk Krisztus egészen kiképződjék. (Gal. 4. 19. 22.) Egy érett embernek legalább három évre van szüksége ahhoz, hogy a Törvénykönyv egész szövegét áttanulmányozza és annyira magáévá tegye, hogy öntudatos cselekvőjé lehessen annak. Fiaatalabb ifjunak természetesen még több időre van e tekintetben szüksége, de már az elemi fokon meg kell kezdeni a Törvény ismertetését, ha komoly eredményekre óhajtunk számot tartani, mert ismeretes dolog, hogy az isteni Törvény minden életkornak tartalmazza leckéit és egy emberélet sem elegendő arra, hogy annak minden titkaiba behatolhassunk, melyeket véglegesen csak a jövő élet fogja előttünk feltárni.

A törvény gyakorlati alkalmazásában is három mozzanatot lehet megkülönböztetni, u. m. 1) az egyéni, 2) a páros 3) és a társas végrehajtást. Első esetben az ember a tanulás alkalmával nyert sugallatokat figyeli, és ezeknek minél előbb eleget

is tesz. Ilyenek pl. az imádkozás módjára vonatkozó utasítások végrehajtása, hogy az rejtekben, bezárt ajtók és ablakok mögött történjék, midőn az ember lelke egyedül kíván Istenével társalogni, bánatát elsírni, háláját elrebegni. Ezek az ihletés pillanatai kivált a hajnali órákban, midőn az Ur a hajnal szárnyain kél teremtményeinek látogatására, s naponkint osztogatja nekik utasításait. Hasonló egyéni törvényszolgálat az, midőn az alamizsnázkodásra adott rendelet szerint titokban, közvetlenül a nélkülözőhöz sietünk segítségünkkel, vagy midőn nem a testi, hanem a lelki nyomorgók keresnek és kérnek alamizsnát az igéből, a szellemi ajándékokból, melyekkel minket elhalmozott a Szentlélek Isten. Második fokon úgy történik a Törvény végrehajtása, hogy a kétkedő lélek, a bajba keveredett ember az élet ezerféle helyzete szerint nem képes egyedül eldönteni, hogyan igazodjék el az adott esetben; egy tanultabb törvénytisztelő, tapasztalt felebarátjához fordul tehát tanácsért, ki rávezeti tanácstalan embertársát a Törvény helyes utjára ingyen, minden ellenszolgáltatás nélkül, kizárólag a Törvény iránt való tiszteletből, az Isten és felebarát szeretetétől vezéreltetve és indítatva. Vagy midőn a hitelező egyszerűen elengedi adósának minden tartozását, hogy az Isten is elengedje a hitelező bűneit; vagy midőn kölcsönzünk, semmit vissza nem várva, vagy midőn a kölcsön után nem szedünk kamatot stb. Ilyen módszerrel a legsikeresebben lehet rávezetni az embereket, tanultakat és tanulatlanokat a Törvény helyes kezelésére. A Törvény ilyenféle részletintézkedéseinek megbeszélése a társaságokban szintén kitűnő eszköz a Törvény gyakorlati jelentőségének igazolására. Sőt már magában véve az a körülmény, hogy világiak társaságában egyáltalán szóba kerülhetnek a Törvény intézkedései, jelentékeny siker a törvényszolgálat kérdésében, midőn embereink gondolatvilágát annyira ellepik az anyagi élet hiúságai és ürességei!

Végül a közös istentiszteletek rituális részének befejezése után, a gyülekezetekben a közös ügyek elintézésének kérdésénél rendkívül fontos szerepe van a Törvény gyakorlatának, mert itt mutatkozik legjobban a bölcsesség, mely szerint a világ ügyeinek intéztetniei kell. Minthogy azonban a pogány világban a Törvény hiánya folytán a világ, illetve a társadalom kormányzása ugyszólván kizárólag az emberi bölcsesség eszméi szerint történt, a pogányok gondolkodó elméi megállapították azt a nevezetes közmondást, hogy parva sapientia regitur-mundus; s ez a szállóige érvényesül mindenütt, hol a kormányzásból kimarad a kinyilatkoztatott Törvények által hozánk juttatott isteni Bölcsesség.

Az eredmények.

Az isteni Törvények célját már eleve megjelölte maga az Ur az ószövetségben e törvények kihirdetése alkalmával, mi abban áll, hogy mindazok kik e Törvény szerint élnek, Isten fiai, szent nemzet, papi ország legyenek, (2. Móz. 19.) és ennek a törvénytisztelő népnek minden körülmények között biztosítva legyen jó dolga. (Jer. 7. 23.) E földi lét boldogságának egész terjedelmét részletezi különösen az ótörvény befejezése. (5. Móz. 28.) Az újszövetség Törvényhozója pedig megismétli és megerősíti ezt a célt akkor, midőn kijelenti, hogy a Benne hívőknek hatalmat ad arra, hogy Isten fiai legyenek, és e hit jutalmazása fejében életük legyen és pedig bővebben legyen. (Ján. 1. 12., 10. 10.) Tehát nem csupán a tulvilági élet biztosítása a cél, hanem elsősorban a földi élet zavartalan menete. Az ószövetségben alig van szó a tulvilágról; minden isteni intézkedés, a Törvény minden pontja a földi életre szól, csak Krisztus Urunk magyarázatai világosították fel az emberi elmét arra az álláspontra, hogy e Törvényeknek egy jobb jövőre vonatkozó kihatásuk is van, de még így sem lett ezáltal azok földi rendeltetése módosítva, vagy éppen megszüntetve. Sőt nyomatékosan hangsúlyozza a krisztusi kinyilatkoztatás, hogy e Törvények mellőzése, elhanyagolása felborítja a társadalmi rend természetes követelményeit is, és olyan katastrófákat idéz elő a hitélet és az anyagi élet terén, hogy nyomorultan belepusztulnak az apostáziákba süllyedt tömegek, mire legalkalmasabb példa korunkban az a ~~sokféle~~ kiállítás, mely megkapó képekben szemlélteti ezt az isteni igazságot. Az isteni törvényeknek a földi életre szóló kihatását összegezi az a fejezet, mely a Törvények megtartásáért az áldásokat, a Törvények elhanyagolásáért pedig az átkokat tartalmazza. Krisztus Urunk megtoldotta ezen fejezetet azon jutalmak és büntetések felsorolásával, melyek az embert e Törvények következtében a tulvilágon érik. Ez az isteni kijelentés pedig világos sanctiója a Törvénynek, mert sanctió nélkül a törvény voltaképen nem is törvény. Ha nincs ki jutalmazzon vagy büntessen, akkor nincs is törvényhozó; amely törvénynek nincs sanctiója, annak nincs ereje sem. De mivel a szóbanforgó Törvényeknek olyan sanctiója van, minőt csak Isten képes beváltani, következik, hogy e Törvények minden emberi törvény felett állanak.

Minket a Világi Rend szempontjából vizsgálódásunkban e Törvényeknek a földi, a világi életre szóló rendeltetése érdekel kiváltképpen azért, mert az állami törvények is az élet ezen oldalával foglalkoznak, így alkalmunk van meggyőződni arról, miszerint még az állami törvények sikere is az isteni Törvények megbecsülésétől és alkalmazásától függ. És ebben is szemlélhetjük az isteni Törvények sanctióját, különben fe-

lesleges lett volna még külön isteni Törvényeket is kinyilatkoztatni, ha pusztán az emberi törvényeknek is meg lenne az erejük, hogy egy állandó s maradandó békét volnának képesek biztosítani! Feltétlenül kell tehát az emberi elmének éreznie és tapasztalnia, hogy ha saját erejében elbizakodva nyul a társadalmi problémák megoldásához, minden esetben el fog bukni és kísérletezéseire alaposan ráfizet. Ez az isteni Törvények sanctiója! Röviden tehát az isteni Törvények odaadó művelése biztosítja a békét, jólétet, egészséget, jókedvet, bőséget és minden körülményt, mi az ember megelégedésére szolgál, e Törvények nélkül viszont biztosan következik a nélkülözés, anyaghiány, drágaság, nyomoruság, perpatvar, háboruságok és vérengzések, melynek végső akkordjaiban a tömegőrülések kinjai között mulnak ki a törvényszegő emberek tömegei.

A törvényszolgálat hatásait röviden a következőkben vizsgálhatjuk: 1) A Törvény tanulmányozása és a vele való állandó foglalkozás különös módon fokozza a szellemi és a fizikai erőt s ennek következtében meghosszabbodnak az ember életének napjai, mire számtalan példát szolgáltatnak mindkét szövetség emberei. Ez különben természetes is, mert az ember megismervén a Törvényből a bölcs mérséklet szabályait, féken tud tartani minden szenvedélyt és bünt; márpedig ezek oltják ki idő előtt az emberi lét mécsesét. A Törvény élesíti az elmét, mert meglát általa olyan dolgokat és körülményeket, melyekre nézve a Törvény nélkül élő ember teljesen elvakul, s így nem látja meg vagy ferdén ítéli meg az alkalmakat, melyeket sorsának kedvező alakulására küldött a Gondviselés. És mily nevezetes, hogy ezt a hatást felfedezte már a pogánykor költészetében is, midőn a Cyklopsokban egyszemű óriásoknak festi le azokat az embereket, kik megvetve az isteni Törvényeket önhatalmukban építettek maguknak egyeduralmukat, s akik egy szemmel nézve csak az anyag szolgálatában növelték nagyra testüket, a férgeknek pazar lakmározásra, mint ahogy Shakespeare mesterileg kifejezte. Szellemi téren pedig a Törvény nélkül művelődő ember agya bölcséleti képtelenségekbe keveredik s csak a Törvény útján képes a hit, a tudás és szeretet realitásaiban megmaradni.

2) A Törvény kultusza nemcsak az egyénre hat testi és szellemi vonatkozásokban kedvezően, hanem a társadalom és az egész nemzet külső és belső alakulására érezteti éltető hatását. Sőt a növény és állatvilág s ezzel az egész természet megérzi az áldásokat, melyek a Törvény hü szolgálatának nyomában járnak, mint az apostol kifejezi az egész természet vajudik és áhitozik a megújulás után, melyet Isten a Törvény szolgálatának jutalmául megígért, s az Údvözítő is kifejezett mondván a vigasztaló szavakat, hogy minden test meglátja az ő Údvözítőjét. Valóban csodálatosak a Törvény odaadó művelésének eredményei, melyel semmiféle emberi törvény fel nem ér, minthogy ez a nyers anyagtól kezdve az ember tes-

téig mindent megneemesít, termővé és kívánatosná tévén azt. Ez az igéző földművelés, mely az ember testébe a Törvény magvait, vagyis az Isten szent akaratának ismeretét elvetve, ezt a marok port és hamut kívánatos földde alakítja át, és az utolsó napon feltámasztja azt dicsőségben egy örök élet soha el nem muló boldogságára.

3) Már mostani bűnös állapotunkban is feltűnően mutatkoznak a törvényszolgálat hatásai, mert egészen más típusokat, más lelkiséget nevel ki az isteni Törvények iskolája, és másat a világi bölcsesség akadémiaja és tudományegyeteme. Valami irigylésre méltó jelleget fejleszt ki a törvényszolgálat az egyénben és a népben, melyet semmi más módszerrel helyettesíteni nem lehet; és ez a körülmény idézi elő a Törvénnyel és Törvény nélkül élő kétféle nép antagonizmusát, mely tipikusan rányomja bélyegét az egymásután következő korok mozgalmaira, de ez a két ellentét a történetek minden változása közepette változatlanul megismétlődik, az események végkifejletükben mindig és következetesen a Törvény győzelmét hirdetik és igazolják.

4) A Törvény szolgálatában a férfiak vállain nyugszik az istentisztelet minden terhe, a Törvény szolgálatán kívül a férfiak elhúzódnak a templom látogatástól is, az istentisztelet egyre többet veszít jelentőségéből nálok, ellenben a nők érzelmi világának gyengéségeibe kénytelen menekülni, s ez által az istentisztelet terhei a tökéletlenebb nem gyenge vállaira kerülnek, holott mindkét szövetségben az Ur a férfiaktól követeli az istentiszteleti munka terheinek ellátását.

5) De kimondhatatlan az, mit Isten a törvényszolgálat által biztosít a közhivők világi rendjének! Csak akkor fogjuk azt igazán megérteni, magasságaiban és mélységeiben felfogni, ha az emberiség megfutja tövises pályáját, melyen őt a bűn végig vezérelte, s midőn annak végén a bűnök özönében elmerül az áldozat, míg a megmaradt rész bűneitől megszabadítva egy tökéletesebb állapotba kerül, visszanyerve a teremtésnél kapott eredeti tisztaságát, hogy szentségben és igazságban képes legyen szolgálni az Ur akaratát vagyis a legtökéletesebb Törvényt, és akkor az egész föld telve lesz az Ur tisztelőivel. Ennek a nagy sorsfordulatnak is előre vetődnek már árnyai és sugarai, mert világosan megirattak főbb vonásokban a törvényszegés következményei, hogy előbb meg kell futnia pályáját az Áldozat népének is.

Ezek láttára megtér a kegyvesztett nép és az öspogányok egész társasága, midőn az Ur kiönti rájuk az imádság és kegyelem lelkét és megismerik mindnyájan a keresztre feszített Megváltóban az Istenfiát és Emberfiát, s Általa mindnyájan Isten fiaivá lesznek, hogy az eredeti állapot tisztaságában végezzék az Ur szolgálatát az Édenkert őrzését, a Föld művelését, melyet csak a bűn, a törvényszegés változtatott át siralomvölgyévé; így e szent akaratban egyesülni fog a Törvény

és Áldozat népe. De még e végkifejlet előtt fog annyira fel-lángolni a Törvény iránt való buzgalom, hogy maguk a szülők fogják végrehajtani a büntetést gyermekeiken, ha ezek a Törvény ellen kísérelnének meg valamit tanítani vagy cselekedni. Míg végre a megváltott állapot teljes kifejlődésében még ez az utolsó fogyatkozás is megszűnik, mert elenyészik a bűn, e nélkül pedig senki sem fog kísértetbe vitetni, hogy bármit is tegyen vagy tanítson a Törvény ellen.

Befejezés.

Lelkiismereti kötelessége minden közhivőnek az isteni sugallatok szavának engedelmeskedni, vagy mint az egyház írja, a próféta tiszte szabaddon és nyíltan szólani, mert jaj annak, ki látja a veszélyt közeledni és nem kiált! Minthogy azonban a kereszténységnek prófétái nincsenek, ez a nevezet a buzgóbb közhivőkre szállt örökségképen azon egyházi tanításkor fogva, hogy a prófétálás nem annyira a következő események megjövedésében áll, mint inkább azon ajándékban, hogy valaki a Szentlélek sugallásából tanít és úgy beszél, vagy ír, hogy ezáltal mások jámborságra buzdulhatnak, vagy abban megerősödhetnek. E tekintetben pedig annál kedvezőbb helyzetben vannak e keresztény közhivők, mert nekik nem közvetlen az Úr szájából kell ellesniök az Isten akaratát, mint az ószövetség prófétáinak, hanem a csalhatatlan egyház irásából és beszédéből világosan kiolvashatják a lelki élet minden titkát és rejtélyét. Midőn tehát látjuk azt a végzetes hitéleti katasztrófát közeledni, melyet az Úr ó- és ujszövetségi kinyilatkoztatásaiban előre jelez a népek számára, sokszorosan súlyosodik a felelősség terhe minden közhivő vállaira, hogy a Szentlélek adományait el ne rejtse keszkenőjében vétkes tunyaságból, vagy másnemű mulasztásból. Kivált pedig abban az esetben kell inkább az Isten szavának engedelmeskednünk, mint az emberekének, midőn a tanítás amúgy is az Apostoli Szent Szék által jóváhagyott alapokmány szövegéhez és szelleméhez hiven alkalmazkodik, tehát mindenben a Törvénykönyv rendelkezéseire támaszkodik, és midőn annak a Világi Rendnek ügyét kell megvilágítani, mely az egész kinyilatkoztatásnak egyik legnevezetesebb célzata és parancsa.